

RADOVI

ZAVIČAJNOG MUZEJA – VISOKO

RADOVI ZAVIČAJNOG MUZEJA – VISOKO

Izdavač

JU Zavičajni muzej – Visoko

Glavna i odgovorna urednica

Đenana Ganić, prof.

Urednički savjet

prof. dr. Mehmed Kardaš, Mubera Pulo, dipl. orijent.,
Habiba Efendira-Čehić, prof., Tarik Silajdžić, MA

Redakcija

prof. dr. Ibrahim Krzović (Filozofski fakultet, Sarajevo), dr. Aladin Husić (Orijentalni institut, Sarajevo), prof. dr. Adnan Kaljanac (Filozofski fakultet, Sarajevo), prof. dr. Esad Delibašić (Filozofski fakultet, Zenica), dr. Ramiza Smajić (Institut za historiju, Sarajevo), prof. dr. Haris Dervišević (Filozofski fakultet, Sarajevo), prof. dr. Amra Šaćić Beća (Filozofski fakultet, Sarajevo), dr. Enes Dedić (Institut za historiju, Sarajevo)

Međunarodna redakcija

prof. dr. Iva Kaić (Filozofski fakultet, Zagreb), dr. Angelina Raičković Savić (Arheološki institut, Beograd), dr. Slaviša Perić (Arheološki institut, Beograd)

Sekretar redakcije

Tarik Silajdžić, MA

ISSN 2712-1879 (print)

ISSN 2744-1377 (online)

<https://zavicajnimuzej.com/izdavackadjelatnost/>

SADRŽAJ

RIJEČ UREDNICE	5
----------------------	---

ČLANCI

Salmedin Mesihović: Arduba – “Visoki grad”?	9
Zijad Halilović: Nekropola Didorada i novopronađeni epigrafski spomenik s područja Vareša	32
Đenana Ganić: Ubikacija, evidentiranje i rekognosciranje stećaka na području općine Visoko sa procjenom stanja oštećenja/očuvanosti – IV faza	56
Mubera Pulo: Stara muslimanska mezarja u Lužnici i Podvincima kod Visokog: Stanje mezarja i mjere zaštite	71
Emir Demir: Osmanski porezni defteri za Visočku nahiju: Mahala Zgošća u prvoj polovini XIX stoljeća	97
Mehmed Kardaš: Fonetske odlike govora Visokog krajem XIX stoljeća	119
Andrew Lawler: Lost Heritage: The works of Visoko artist Ranko Milanović on the theme of the People’s Liberation War..	139
Ivana Bellina: O značaju muzeja za obrazovanje i društveni razvoj u lokalnoj zajednici	203
Tarik Silajdžić: Bibliografija radova Antona Smodiča	215

PRIKAZI

Adis Zilić, Radivojevići – Vlatkovići vlastela Humske zemlje i Krajine, Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Sarajevo, 2021, 468 str. (Amina Šehović)	223
--	-----

Edin Bujak i Vahid Alađuz, <i>Srednjovjekovno naslijeđe hadžičkog kraja</i> , Općina Hadžići, Hadžići, 2024, 311 str. (Enes Dedić)	231
Ramiza Smajić, <i>Osmanski popisni defteri stanovništva Visokog i okoline iz 1850. godine</i> , Sarajevo: Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka, Gradska biblioteka, Visoko, 2022, 565 str. (Amir Džinić).....	235
Mustafa Berhamović, <i>Vakufi u Visokom: nacionalizacija i povrat (1945–2021)</i> , Medžlis Islamske zajednice Visoko – Vakufska direkcija, Visoko – Sarajevo, 2023, 344 str. (Lamija Keso)....	238
<i>Prilozi 51</i> , Univerzitet u Sarajevu – Institut za historiju, Sarajevo, 2022, 392 str. (Edin Huseinović).....	241
Pregled najvažnijih aktivnosti Zavičajnog muzeja u Visokom za period 2022–2024. godine.....	245
Podaci o autorima i autoricama.....	251

Ivana Bellina

O značaju muzeja za obrazovanje i društveni razvoj u lokalnoj zajednici

Apstrakt: Pored toga što muzeji predstavljaju čuvarе riznica prošlosti, kao i promotore umjetnosti, nauke i kulture, oni služe i kao mjesta u kojima se organizuju razne kulturno-obrazovne manifestacije, što građanima omogućava upoznavanje sa kulturnim, istorijskim i prirodoslovnim nasljeđem drugih zajednica i regiona, zatim tematske radionice, posebno za djecu osnovnoškolskog uzrasta i sl. U akademskoj zajednici vlada široki konsenzus da muzeji imaju neprocjenjivu ulogu u društvenom razvoju zajednice i šire na način da podstiču kreativnost i inovativnost kod građana, društveni angažman i volonterstvo, jačaju osjećaj međusobne socijalne povezanosti i pripadnosti zajednici, te pozitivno utiču na razvoj građanske svijesti o važnosti inkluzije svih društveno ranjivih grupa, kao i na opštu društvenu toleranciju i humanost. U metodološkom smislu, putem deskripcije, indukcije i dedukcije kao istraživačkih metoda, urađena je kategorizacija uloga i zadataka zavičajnih muzeja, te su izneseni prijedlozi aktivnosti u okviru svake kategorije, u čemu se i ogleda doprinos ovog članka.

Ključne riječi: Zavičajni muzej, društveni razvoj, obrazovanje, lokalna zajednica

Uvod

Cilj ovog članka je ukazati na ulogu i značaj zavičajnih muzeja, odnosno na njegove, prvenstveno, socijalne benefite za širu društvenu zajednicu, ali i ekonomske i druge benefite za zajednicu. U metodološkom smislu, korištene su metode deskripcije, kao i indukcije i dedukcije.¹ Deskripcija je korištena kako bi se saželi i jasno predstavili nalazi iz navedenih izvora predmetne literature i naglasila važnost muzeja, uz kratak hronološki osvrt na njihovo nastajanje. Putem indukcije, kao jedne od najčešće upotrebljavane istraživačke metode u društvenim

¹ Kukić – Markić 2006: 41, 118–126.

naukama, urađena je glavna kategorizacija u smislu uloga i značaja muzeja za obrazovanje i društveni razvoj u lokalnoj zajednici, tj. na osnovu više pojedinačnih slučajeva izvedeni su opšti zaključci. Deduktivna metoda je korištena da se na osnovu više izvedenih kategorija izvedu zaključci i završne napomene. Treba napomenuti da je u okviru svake kategorije autor iznio niz prijedloga u smislu šta sve može da se uradi u okviru svake aktivnosti. Sekundarni cilj je ohrabriti i podstaći sve muzejske kustose i ostale zaposlene muzejske radnike da primijene, odnosno realizuju predložene aktivnosti muzeja.

Sami muzeji, kao zasebne institucije kojima su povjereni na trajno čuvanje i održavanje razni predmeti i zbirke, nastali su još u 18. vijeku, iako su same predmetne zbirke zapravo dosta starije. Prvi zapisi o čuvanju zbirki, odnosno riznica, potiču još iz 7. i 6. vijeka pr. n. e. iz Babilonskog Carstva. Ti prvobitni muzeji su nastali na osnovu zbirki vladara ili pojedinaca koje su sakupljane iz raznih pobuda, iz znatiželje za neobičnim, zanimljivim i rijetkim predmetima, zatim zanimanja za prošlost ili porodične uspomene, pobožnosti (posebno kulta ljepote), želje za izražavanjem moći, smisla za red i cjelovitost ili pak kao dugoročna investicija. S vremenom je udio privatnih zbirki u muzejskoj građi stalno rastao, dok su uloge i zadaci samih muzeja stalno proširivani. A današnji muzeji, posebno oni u lokalnim sredinama, postali su ne samo mjesta učenja i zabave već i centri gdje se obogaćuje cjeloživotno učenje za građane svih životnih dobi.²

Uloga i značaj zavičajnih muzeja s fokusom na kategorizaciju aktivnosti

Zavičajni muzeji u lokalnim zajednicama imaju veoma veliki značaj u smislu doprinosa poboljšanju opšteg obrazovanja građana, posebno kod djece školskog uzrasta, kao i u smislu šireg društvenog, ali i drugih aspekata razvoja zajednice. Muzeji predstavljaju čuvare riznica prošlosti, kao i promotore umjetnosti, nauke i kulture. Njima je povjerenost na trajno čuvanje i prezervaciju sve što je za lokalnu zajednicu ili region najvrijednije, od brojnih artefakata arheološke i istorijske baštine koji svaki za sebe pripovijeda priču o radu i životu u lokalnoj zajednici iz nekih starih vremena i epoha, do bogate etnografske

² Gob – Drouguet 2007: 63.

i prirodoslovne građe. Ipak, imajući u vidu da je muzej kompleksna, multiformna i multifunkcionalna institucija, sa sve većim očekivanjima od strane šire društvene zajednice,³ uloga muzeja je višestruka i nije ograničena samo na obrazovanje putem upoznavanja cjelokupne kulturne baštine kraja.⁴ Jednako tako, lokalni muzeji služe i kao mjesta u kojima se organizuju razne kulturno-obrazovne manifestacije, izložbe, uključujući i one gostujuće, što građanima omogućava upoznavanje sa kulturnim, istorijskim i prirodoslovnim nasljeđem drugih zajednica i regiona. U muzejima se takođe organizuju književne večeri i tematske radionice, posebno za djecu osnovnoškolskog uzrasta, radionice za djecu i građane sa posebnim potrebama, odnosno sa fizičkim i mentalnim poteškoćama u razvoju, radionice za naše građane starije životne dobi koje imaju za cilj da kroz druženje i zajednički angažman kod njih održe radost življenja, fizičku vitalnost i veseli duh, kao i da osnaže osjećaj društvene vrijednosti i pripadnosti.⁵ To znači da uloga i zadatak muzeja nisu ograničeni samo na očuvanje kulturnog, arheološkog i istorijskog nasljeđa, te promocije umjetnosti, nauke i kulture, već muzeji imaju i važnu ulogu u obrazovanju, istraživanju i cjelokupnom društvenom razvoju zajednice.⁶

Polazeći od pomenutog, a nakon uvida u relevantnu literaturu i predmetne kategorizacije, možemo izvesti da se, konkretnije, značaj zavičajnih muzeja ogleda kroz sljedeće uloge i aktivnosti:

- **čuvanje i održavanje lokalnog i regionalnog arheološkog, istorijskog, etnografskog, prirodoslovnog i ostalog kulturnog nasljeđa:** Zavičajnim muzejima je/su trajno povjereno/a na čuvanje i održavanje najznačajnije/a (1) arheološko i istorijsko kulturno nasljeđe iz svih perioda razvoja uže i šire lokalne zajednice, poput raznih artefakata (npr. oruđa za obrađivanje materijala i gradnju, posuda za hranu i piće, oružja, religioznih mitoloških skulptura i figura), umjetničkih djela lokalnih i regionalnih umjetnika (npr. slika, mozaika, kipova, umjetničkih instalacija, skulptura, vitražja), istorijskih dokumenata koji predstavljaju testament i podsjetnik na važne (lijepe, zanimljive i tragične)

³ Ibidem.

⁴ Falk – Dierking 2000: 107, 147; Macdonald 2011: 1.

⁵ Munro 2013: 54; Thongnopnua 2013: 131; Chatterjee – Noble 2016: 1, 31; Eke 2023: 118.

⁶ Milanović 2018: 73, 76, 83, 84, 86; Brown 2019: 1; Delibašić 2023: 42, 43, 46.

događaje iz dalje ili bliže prošlosti, kao i drugih predmeta (npr. iz legata i zadužbina);⁷ (2) etnografska kulturna baština, poput starih tradicionalnih svečanih nošnji i odjevnih predmeta i nakita iz raznih epoha društvenog razvoja zajednice,⁸ i (3) prirodoslovna građa, što uključuje predstavljanje i promociju flore i faune kraja, poput zavičajnih atlasa regionalne flore i faune, atlasa ljekovitog bilja, prepariranih malih i velikih životinja, zbirki leptira i drugih insekata, herbarija najčešće zastupljenih biljaka u urbanim i ruralnim krajevima zajednice, akvarija sa slatkovodnim i/ili slano-vodnim ribama i drugim vodenim životinjama, biljkama i sl.⁹ Na taj način zavičajni muzeji doprinose jačanju lokalnog, regionalnog i nacionalnog identiteta i ponosa¹⁰ i osiguravaju da cjelokupno lokalno arheološko, historijsko, etnografsko, prirodoslovno i drugo kulturno nasljeđe bude dostupno budućim generacijama.

- **obrazovanje, naučno istraživanje i cjeloživotno učenje:** Na inicijativu ili u saradnji sa muzejskim pedagozima, u zavičajnim muzejima se organizuju razni obrazovni programi za sve uzraste tokom čitave godine,¹¹ a ponajviše za učenike osnovnih i srednjih škola, čime se dopunjuje njihovo formalno obrazovanje, pružaju iskustvene mogućnosti učenja i otvaraju nove obrazovne i druge perspektive.¹² Kao primjeri se mogu navesti (1) razne tematske radionice od kojih je svaka posvećena (a) nekom važnom datumu u vezi sa lokalnom zajednicom, regijom ili državom, (b) nekom međunarodnom danu, poput Međunarodnog dana muzeja, Međunarodnog dana sreće, Međunarodnog dana šale, Međunarodnog dana zaštite životne sredine, Međunarodnog dana zaštite životinja, Međunarodnog dana volontera, Međunarodnog dana smijeha, i sl., (2) kreativne radionice, posebno za djecu uzrasta do deset godina, čime se podstiče i ohrabruje njihova kreativnost, stvaralaštvo, zajednički rad i ljubav prema obrazovanju i lokalnoj zajednici (npr. šivanje, crtanje, jednostavna obrada drveta, zajedničko oslikavanje, pa i sportske aktivnosti), (3) radionice u

⁷ Gob – Drouguet 2007: 59, 61, 64, 78, 95, 160.

⁸ Kirshenblatt-Gimblett 2004: 1, 2.

⁹ Balabanić et al. 1998: 47, 48, 50, 53; Asma 2003: 6, 12, 16, 21.

¹⁰ Cameron 2008: 349–350.

¹¹ Tran 2007: 278, 280–282.

¹² Hooper-Greenhill 1999: 3, 105–118; Günay 2012: 1251, 1255, 1257; Savicke – Juceviciene 2012: 75–76, 80–82; Falk – Dierking 2013: 295; Anderson 2016: 185.

prirodi, gdje se posebno djeca osnovnoškolskog uzrasta edukuju o bogatstvu, raznolikosti i važnosti zaštite i očuvanja prirodnog i životinjskog svijeta, poput nacionalnih parkova, botaničkih bašta, jezera, planina, vodopada, izvorišta rijeka i sl., (4) radionice za djecu i građane sa posebnim potrebama, odnosno sa fizičkim i mentalnim poteškoćama u razvoju, i (5) druge manifestacije poput Evropske noći muzeja, književnih večeri, raznih zavičajnih i gostujućih izložbi, male škole bontona (za djecu uzrasta do deset godina) i sl. Pored svega toga, dodatno, muzeji podržavaju i akademska istraživanja, kao i ostale naučne poduhvate, na način da pružaju pristup zbirkama, dokumentacionim i drugim resursima, kao i ekspertizu od strane kustosa i ostalih zaposlenih, čime se unapređuju znanja u raznim oblastima.¹³ Isto tako, u muzejima se organizuju obrazovne i društvene aktivnosti za građane starije životne dobi¹⁴ koje imaju za cilj da kroz druženje i zajednički angažman kod njih održe radost življenja, fizičku vitalnost i veseli duh, kao i da osnaže osjećaj društvene vrijednosti i pripadnosti.

- **promocija kreativnosti i inovacija:** Putem organizovanja raznih tematskih događanja, okruglih stolova, simpozijuma, izložbi te književnih večeri, muzeji inspirišu kreativnost, kritičko razmišljanje i inovativnost kod građana kroz umjetničke izraze, istorijske pronalaskе i naučna otkrića.¹⁵
- **promocija kulturne raznolikosti i inkluzivnosti:** Muzeji služe da se u njima slave ili obilježavaju razni događaji, tradicije i kulture iz života i istorije lokalne zajednice i regije,¹⁶ poput važnih datuma iz života nacionalnih ili vjerskih manjina koji žive na teritoriji lokalne zajednice ili regije. U muzejima se takođe organizuju razne aktivnosti udruženja i organizacija ranjivih manjinskih grupa, poput onih sa invaliditetom i poteškoćama u fizičkom ili mentalnom razvoju.¹⁷ Time se podstiče šire razumijevanje, tolerancija i uvažavanje razlika. Jednako tako, u muzejima se takođe

¹³ Merriman 2015: 1.

¹⁴ Bračun Sova 2010: 127, 129–130.

¹⁵ Black 2005: 123–128, 157–160, 268; Selwood 2009: 219–220, 226, 229; Eid 2021: 133, 136–138, 143–144; Nogare – Murzyn-Kupisz 2021: 673, 679.

¹⁶ Hooper-Greenhill 2007: 1; Sandell 1998: 401; Pateman – Vincent 2016: 29.

¹⁷ Sandell 1998: 401, 416–417.

moгу organizovati razne humanitarne i volonterske akcije, čime se potiče humanost i volonterstvo koji, dokazano, imaju veoma pozitivan uticaj na mentalno zdravlje ljudi.¹⁸

- **razvoj kulturnog turizma i njegov ekonomski značaj:** Muzeji privlače domaće i strane turiste i doprinose lokalnom ekonomskom razvoju putem prihoda od ulaznica, raznih turističkih obilazaka i sl. To pozitivno utiče na otvaranje novih radnih mjesta i razvoj kulturnog turizma.¹⁹ Na taj način, muzeji imaju važnu ulogu u promociji gradova, lokalnih zajednica i regija, te takođe indirektno doprinose generisanju prihoda od boravka turista u hotelima i privatnom smještaju, te od ugostiteljstva i ostalih turističkih ponuda u zajednici i okolini, poput raftinga na brzim rijekama, obilazaka nacionalnih parkova, vodopada, te kulturno-istorijskih spomenika.
- **podizanje ekološke svijesti i održivosti:** Kao institucija od dokazano velikog povjerenja,²⁰ muzeji mogu igrati istaknutu ulogu u razvoju i podizanju šire građanske svijesti o pitanjima u vezi sa zaštitom životne sredine i održivosti putem organizacije raznih izložbi i (nacionalnih i prekograničnih) programa²¹ u muzejima ili prirodi, samostalno ili zajednički u saradnji sa javnim institucijama na lokalnom, regionalnom ili državnom nivou. To uključuje i javne turističke agencije, kao i udruženja i organizacije iz nevladinog sektora koja se bave pitanjima ekološke osviještenosti i zaštite okoliša. Primjeri manifestacija i aktivnosti koja se mogu održati su obilasci mjesta u prirodi (uz prigodni, medijski praćeni program) gdje je prisutno veliko zagađenje (npr. korita rijeka, dijelovi akumulacionih jezera, prirodnih jezera, uvala) ili oštećenje poput mjesta gdje se vrši ili se vršilo prekomjerno krčenje i eksploatacija šuma. To uključuje i mjesta gdje trenutno postoje ili su planirane spalionice raznih vrsta otpada, kao i mjesta u blizini rudarskih kopova u vezi sa kojima postoje dokazi o izuzetno štetnom uticaju na neposrednu okolinu i zdravlje ljudi, kao i odlagališta opasnog hemijskog ili nuklearnog otpada.

¹⁸Thomson et al. 2023: 12, 14, 17–22.

¹⁹Serrell 1998: 49; Piekkola et al. 2014: 15–19, 40–41; Koren 2022: 11; Luketić Trajkov 2023: 10, 18, 21.

²⁰Faden 2007: 86–87; Tam 2012: 894, 901.

²¹Craith 2004: 244; Bhattacharya 2016: 195–197, 202.

Isto tako, aktivnosti mogu obuhvatiti i ukazivanje na važnost zaštite okoliša i boravka u prirodi za zdravlje ljudi te, shodno tome, posjetu najljepšim mjestima u prirodi lokalnog kraja ili regije uz prikladnu višesatnu ili cjelodnevnu avanturu, poput raftinga na brzim planinskim rijekama, veslanja jezerima, obilazaka vodonosnika i sl. Osim pomenutog, u muzejima se takođe mogu organizovati manifestacije koje se odnose na važnost ekološke održivosti. Ovo je posebno aktuelno u sadašnjem vremenu kada se čitav svijet suočava sa posljedicama rapidne promjene globalne klime, a zemlje u razvoju, poput naše, sa izazovima nedovoljne brige za okoliš i zdravlje ljudi.

- **jačanje društvene kohezije u zajednici putem promovisanja i podsticanja zajedničkog angažmana, a u službi zdravlja i javnog blagostanja:** Muzeji služe kao središta okupljanja građana, gdje se uz rad na određenom projektu opuštaju i smanjuju stres i gdje se podstiče inspiracija na razmišljanje i dijalog te saradnju i širu društvenu interakciju. To posljedično doprinosi koheziji zajednice i građanskom angažovanju, te na pozitivan način doprinosi boljem mentalnom zdravlju ljudi.²²

Zaključak

Iz svega navedenog možemo zaključiti da muzeji, posebno u lokalnim sredinama, imaju višestruki značaj za poboljšanje opšteg obrazovanja i društveni razvoj, doprinoseći većem angažovanju lokalne zajednice, kulturnoj osviještenosti i cjeloživotnom učenju. Drugim riječima, njihov značaj leži u jačanju društvene kohezije, podsticanju kreativnosti, inovativnosti i raznih vidova stvaralaštva, očuvanju cjelokupnog lokalnog i regionalnog nasljeđa i pružanju raznih obrazovnih mogućnosti za sve starosne grupe stanovništva. U svemu tome, muzejski pedagozi imaju istaknutu ulogu na način na iniciraju, podstaknu i samostalno, ili u saradnji sa ostalim kustosima i saradnicima, sprovode zadane aktivnosti. Tome u prilog ide u činjenica da su razne studije pokazale da se muzejima najviše vjeruje od svih javnih institucija širom svijeta, te da stoga imaju etičku obavezu da podrže društvenu koheziju i razvoj.

²² Delibašić 2008: 55; Craith 2004: 244; Camic – Chatterjee 2013: 66–69; Lučić 2020: 14, 24–27, 51.

Bibliografija

Literatura

- Anderson, D. (2016): "Museums and higher education working together: Challenges and opportunities", *Museum Management and Curation* 31(2), 185–198.
- Asma, S. T. (2003): *Stuffed animals and pickled heads: The culture and evolution of natural history museums*, Oxford University Press.
- Balabanić, J., Čaleta, D., Vuković, M. (1998): "Prirodoslovni muzeji i znanstveni rad", *Informatica museologica* 29(3–4), Zagreb, 47–54.
- Bhattacharya, I. (2016): Museums – Potential Centres for Environmental Education, *Indian Journal of Educational Purposes* 5, Calcutta, 195–202.
- Black, G. (2005): *The interesting museum: Developing museums to engage visitors*, London: Routledge.
- Bračun Sova, R. (2010): "Muzeji, cjeloživotno učenje i obrazovanje osoba treće životne dobi", *Informatica museologica* 41(1–4), Zagreb, 127–130.
- Brown, K. (2019): "Museums and Local Development: An Introduction to Museums, Sustainability and Well-Being", *Museum International* 71(3–4), London, 1–13.
- Cameron, F. (2008): "Museum, Temple or Forum: Local Museums, Communities and Cultural Change", *Museum Management and Curation* 23(4), Abingdon, 349–362.
- Camic, P. M., Chatterjee, H. J. (2013): "Museums and art galleries as partners for public health interventions", *Perspectives in public health* 133(1), London, 66–71.
- Chatterjee, H., Noble, G. (2016): *Museums, health and well-being*, Routledge.
- Craith, M. N. (2004): Richard Sandell ed. 2002, Museums, society, inequality, *Social Anthropology* 12(2), London, 244–245.
- Delibašić, E. (2008): "Ka interaktivnom muzeju: muzeji kao mediji demokratiskog komuniciranja", u: *Zbornik Radova s 2. međunarodne konferencije "Evropske smjernice za saradnju biblioteka, arhiva i muzeja" održane u Sarajevu 28–29. novembra 2008*, Sarajevo: Asocijacija informacijskih stručnjaka, bibliotekara, arhivista i muzeologa, 55–68.

- Delibašić, E. (2023): "Društveni značaj i uloga muzeja", *Gračanički glasnik, Časopis za kulturnu historiju* 55, Gračanica, 41–48.
- Eid, H. (2021): "Experimental innovation in museums: Encouraging creativity, building confidence and creating social value", u: *Experimental Museology*, London: Routledge, 133–146.
- Eke, E. (2023): "Role of museums in promoting health and well-being of seniors and dementia patients: Reminiscence sessions", *Culture Crossroads* 23, Riga, 118–129.
- Faden, R. (2007): "Museums and race: Living up to the public trust", *Museums & Social Issues* 2(1), London: Routledge, 77–88.
- Falk, J. H., Dierking, L. D. (2013): *The Museum Experience Revisited*, London: Routledge.
- Falk, J. H., Dierking, L. D. (2000): *Learning from museums: visitor experiences and the making of meaning*, Lanham, Maryland: Altamira Press.
- Gob, A., Drouguet, N. (2007): *Muzeologija: Povijest, razvitak, izazovi današnjice*, Zagreb: Antibarbarus.
- Günay, B. (2012): "Museum Concept from Past to Present and Importance of Museums as Centers of Art Education", *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 55, Radarweg, 1250–1258.
- Hooper-Greenhill, E. (1999): *The educational role of the museum*, London: Routledge.
- Hooper-Greenhill, E. (2007): *Museums and education: Purpose, pedagogy, performance*, London: Routledge.
- Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004): "From ethnology to heritage: The role of the museum", u: *Proceedings of the 8th Congress of Société Internationale d'Ethnologie et de Folklore (SIEF), Marseilles, 26–30 April 2004, 28 (4)*, Marseilles, 65–73. https://aesthetischepraxis.de/Seminar/BKG_RoleoftheMuseum.pdf.
- Koren, I. (2022): *Muzej u funkciji razvoja kulturnog turizma turističke destinacije*, Završni (diplomski) rad, Veleučilište u Karlovcu, Poslovni odjel, Stručni odjel ugostiteljstva, Karlovac 2022. <https://repozitorij.vuka.hr/islandora/object/vuka:2270>.
- Kukić, S., Markić, B. (2006): *Metodologija društvenih znanosti: metode, tehnike, postupci i instrumenti znanstvenoistraživačkog rada*, Mostar: Sveučilište u Mostaru, Ekonomski fakultet.
- Lučić, L. (2020): *Muzeji i mentalno zdravlje*, Diplomski rad, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb. <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ffzg:2375>.

- Luketić Trajkov, P. (2023): *Uloga i značaj kulturnog turizma u međunarodnom turizmu*, Završni rad, Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Rijeka 2023. <https://dabar.srce.hr/islandora/object/fthm%3A4240>.
- Macdonald, S. ed. (2011): *A companion to museum studies*, Hoboken – New Jersey: John Wiley & Sons,.
- Merriman, N. (2015): *Public Spaces, Private Interests: The New York Public Library, the British Museum and the Fate of Public Space*, London: Routledge.
- Milanović, A. (2018): “Pedagoški potencijal muzeja – muzej kao centar obrazovanja i učenja”, *Годишњак за педагозију* 3(2), Niš, 73–89.
- Munro, E. (2013): “People just need to feel important, like someone is listening: Recognising museums’ community engagement programmes as spaces of care”, *Geoforum* 48, Amsterdam, 54–62.
- Nogare, C. D., Murzyn-Kupisz, M. (2021): “Do museums foster innovation through engagement with the cultural and creative industries?”, *Journal of Cultural Economics* 45, New York, 671–704.
- Pateman, J., Vincent, J. (2016): “From social inclusion to community cohesion”, u: *British Librarianship and Information Work 2001–2005*, ed. J. H. Bowman, London, 29–49.
- Piekkola, H., Suojanen, O., Vainio, A. (2014): *Economic impact of museums*, Vaasa: University of Vaasa, Levón Institute.
- Sandell, R. (1998): “Museums as agents of social inclusion”, *Museum Management and Curatorship* 17(4), London: Routledge, 401–418.
- Savicke, J., Juceviciene, P. (2012): “Educating pupils in museums: Possibilities for forming personal learning environments”, *Social Sciences* 78(4), Kaunas: Kaunas University of Technology, 75–83.
- Selwood, S. (2009): “Creativity and innovation in the cultural economy: Museums, galleries and the visual arts”, u: *Creativity, innovation and the cultural economy*, ed. Andy C. Pratt, Paul Jeffcutt, London, 219–240.
- Serrell, B. (1998): *Pay attention to: Visitors and museum exhibitions*, American Association for State and Local History.
- Tam, S. (2012): “In museums we trust: Analyzing the mission of museums, deaccessioning policies, and the public trust”, *Fordham Urban Law Journal* 39(3), Fordham – New York, 849–901.
- Thomson, L., Elsdén, E., Chatterjee, H. (2023): “Volunteering for Wellbeing: Improving Access and Social Inclusion by Increasing the Diversity of

Museum Volunteer Training for Public-facing Roles”, *Museum and Society* 21(1), Leicester, 12–30.

Thongnopnua, S. (2013): “Visual Arts-based Research: Art Museums as an Inclusive Elder-friendly Place”, *International Journal of the Inclusive Museum* 6(1), Champaign, Illinois, 131–143.

Tran, L. U. (2007): “Teaching science in museums: The pedagogy and goals of museum educators”, *Science education* 91(2), Hoboken, New Jersey, 278–297.

Summary

On the importance of museums for education and social development in the local community

Museums, especially in local communities, play a crucial role in enhancing education and fostering social development, as well as contribute to greater community involvement, cultural awareness, and lifelong learning. In other words, their importance lies in strengthening social cohesion, encouraging creativity, innovation and various forms of creative work, preserving the entire local and regional heritage, and providing various educational opportunities for all age groups. In this context, museum pedagogues have a prominent role in initiating and carrying out the assigned activities, either independently or in cooperation with other curators and collaborators. This is supported by various studies showing that museums are among the most trusted public institutions worldwide, and therefore have an ethical obligation to support social cohesion and development.